

Pedagogika Marii Montessori

Aby przedszkole spełniło swoje zdanie,
musi być przedłużeniem środowiska rodzinnego.
W nowym otoczeniu należy stworzyć dziecku tę samą atmosferę
i stosować te same metody wychowawcze, co w domu.
Aby to osiągnąć przedszkole musi nawiązać ścisłą współpracę
z domem rodzinnym dziecka”.

Pedagogika Marii Montessori to zwarty system pedagogiczny, obejmujący wszystkie sfery rozwoju człowieka przez cały okres wzrostu – od narodzin do wieku dojrzewania. Jej celem jest przygotowanie dziecka do samodzielnego, aktywnego i świadomego życia w otaczającym je świecie. Pedagogika Montessori zakłada, że dziecko jest aktywną osobą, która przechodzi w ciągu swojego rozwoju przez szczególne okresy zainteresowań („fazy wrażliwe”) w czasie, których z łatwością i przyjemnością uczy się i zdobywa nowe umiejętności i sprawności.

Dziecko do osiągnięcia optimum swoich możliwości („normalizacji” – stan spokoju i wewnętrznej harmonii) potrzebuje przygotowanego otoczenia - miejsca, w którym w sposób bezpieczny i swobodny mogłoby odkrywać rzeczywistość na miarę swojego wieku, zdobywać doświadczenia społeczne, umacniać się w poczuciu swojej wartości. W tak przygotowanym otoczeniu dziecko wierzy w swe możliwości rozwoju, ma poczucie własnej wartości, staje się odpowiedzialne za siebie i innych, coraz bardziej uniezależnia się od wpływów zewnętrznych. Wychodząc z obserwacji, Maria Montessori odkryła, że każde dziecko potrafi przeżyć długie chwile skupienia, w pełni zaabsorbowane wybraną przez siebie czynnością („polaryzacja uwagi”). Dziecko w tym czasie jest najbardziej podatne na przekazywaną wiedzę, a jego umysł „chłonie jak gąbka” („absorbująca psychika”). Takie doświadczenie porządkuje jego przeżycia i doznania, wyzwala posłuszeństwo i przyjazne relacje z otoczeniem.

Zasady pedagogiki Montessori

"Pomóż mi zrobić to samodzielnie".

Koncepcja pedagogiczna Marii Montessori mówi o dziecku od narodzenia do wieku dojrzewania, traktując je, jako człowieka z wieloma różnymi potrzebami, nie tylko natury intelektualnej, ale również społeczno - moralnej czy duchowej. Celem działań dorosłego w odniesieniu do młodego człowieka ma być pełne szacunku i miłości wspieranie go w realizowaniu indywidualnego, wewnętrznego potencjału rozwoju. To, co możemy zrobić, to dać dziecku „klucz do świata” i pomóc w umiejętnym korzystaniu z wolności, którą mu dajemy zgodnie z zasadą: "pozwalać tyle, ile to możliwe, a ograniczać tyle, ile to konieczne". W rozumieniu Montessori wychowanie to pomoc dziecku w uniezależnianiu się od dorosłego i osiąganiu dojrzałości i pełnej niezależności. Wychowanie to dawanie możliwości dokonywania wyborów i popełniania błędów, bowiem tylko w ten sposób rozwijają się prawdziwe zainteresowania dziecka.

Zasady pedagogiczne Marii Montessori:

- zasada swobodnego wyboru materiału - wszystkie pomoce są zawsze dostępne, ułożone tematycznie na półkach, w zasięgu ręki dziecka. Dziecko samodzielnie podejmuje decyzję, z którym materiałem będzie pracować. Wybór jest początkowo spontaniczny, później coraz bardziej świadomy;
- zasada swobodnego wyboru miejsca pracy - dziecko pracuje tam, gdzie samo zdecyduje i gdzie pozwalają na to granice naszego rozsądku i możliwości organizacyjnych (przy stole lub na dywaniku na podłodze);
- zasada swobodnego czasu pracy - dziecko może zajmować się wybranym zajęciem tak długo, jak zechce (w granicach określonych ramowym planem dnia). Samo ustala tempo i czas uczenia się.
- zasada porządku - każdy materiał ma swoje miejsce i przeznaczenie. Pomaga to stworzyć niezbędny ład duchowy;
- zasada ograniczenia - dzieci mogą robić to, co je interesuje, ale nie jest to samowola. Istnieją zasady, dla przykładu: każdy rodzaj materiału jest tylko w jednym egzemplarzu i trzeba go stosować zgodnie z jego przeznaczeniem, nie można innym przeszkadzać, niszczyć;
- zasada izolowania trudności - dziecko pracuje z określonym materiałem w celu poznania lub uporządkowania określonych pojęć;
- zasada stopniowania trudności - każde „ogniwo” zawiera w sobie cechy materiału poprzednio wprowadzonego plus jedna cecha więcej;
- zasada transferu - wiedza, kompetencje i umiejętności opanowane podczas pracy, dziecko przenosi na otoczenie;
- zasada własnego działania i powtarzania - typowy dla nabywania nowych umiejętności jest fenomen powtarzania. Jeżeli dziecko ma potrzebę wielokrotnego powtarzania czynności - akceptujemy to;
- zasada samokontroli - materiał montessoriański jest tak skonstruowany, że pozwala dzieciom samodzielnie

stwierdzić, czy daną pracę wykonały dobrze czy źle. Każdy materiał zawiera w sobie element kontrolny.

Pomoce rozwojowe

Dziecko potrzebuje odpowiednio przygotowanego otoczenia tak, aby mogło w nim odkrywać rzeczy, na miarę swojego wieku. Otoczenie dziecka ma towarzyszyć rozwojowi jego uzdolnień i zainteresowań, stymulować jego działania i wprowadzać je w kulturę i cywilizację. I odwrotnie: ma pomóc dziecku – dając do tego środki – w rozszyfrowywaniu rzeczywistości.

Ważnym elementem przygotowanego otoczenia – poza grupą dzieci i odpowiednim nauczycielem – jest tzw. materiał Montessori. Jego zadaniem jest wspomaganie rozwoju dziecka, dlatego nazywany on jest materiałem rozwojowym. Jest tak przygotowany i rozmieszczony w sali, aby tworzyć uporządkowaną całość programową. Służy nie tylko rozwojowi intelektualnemu, ale kształtowaniu całej osobowości. Jest bardzo rozbudowany i stanowi bazę wyjściową dla nauczyciela Montessoriańskiego do tworzenia nowych pomocy.

Materiał rozwojowy Montessori można podzielić na następujące kategorie:

- materiał do praktycznych ćwiczeń dnia codziennego – związany z troską o siebie i otoczenie. Pozwala na zdobycie niezależności i wdrażaniem do samokontroli. Uczy koncentracji i pomaga kształtować nawyki związane z przygotowaniem miejsca pracy i utrzymywaniem porządku. Są to takie aktywności jak: przelewanie, zapinanie, prasowanie, polerowanie, układanie bukietów, nakrywanie do stołu, wyciskanie soku, pranie, szorowanie, zamykanie; zamiatanie;
- materiał sensoryczny - służący wszechstronnemu kształceniu zmysłów. Dzieci poprzez ćwiczenia z nim doświadczają różnorodności rozmiarów (wielkość, długość, grubość), kształtów, kolorów, faktur, wag, zapachów, smaków, ciśnień i ich powiązań. Poznają wiele pojęć związanych z doznaniem płynącymi przez zmysły, uczą się je nazywać i różnicować. Wyrabiają w sobie świadomość istnienia ładu i harmonii w otoczeniu;
- materiał językowy – służący poznawaniu mowy i słowa pisanego. Wzbogaca słownictwo dziecka, uczy właściwego używania języka mówionego. Pozwala na naukę czytania i pisanie, gramatyki, a także pracy z tekstem. Rozbudza zainteresowanie słowem, a także pozwala na właściwe kształtowanie pracy dłoni przy pisaniu;
- materiał do matematyki – jego konstrukcja poprzez izolację poszczególnych pojęć i działań pozwala na właściwe i zgodne z indywidualnym tempem rozwoju dziecka przechodzenie od konkretnego do abstrakcji. Daje możliwość poznania arytmetyki i geometrii, istoty działań i zależności w systemie dziesiętnym;
- materiał tzw. wychowania kosmicznego (biologii, geografii, astronomii, historii i innych dziedzin wiedzy) – pomaga dziecku zrozumieć i poznać świat, którego jest częścią. Wychodzi od ogółu do szczegółu, dając najpierw ogólny obraz całości (np. pojęcie ładu – woda) i stopniowo przechodząc do informacji szczegółowych (np. półwyspy czy jeziora na mapie Polski). Daje szeroko rozumianą wiedzę o świecie i zjawiskach w nim zachodzących, budując poczucie bycia jego ważną częścią i ponoszenia za niego odpowiedzialności.

Nauczyciel Montessori

"Nauczyciel ma być jak płomień, którego ciepło pobudza, ożywia i zachęca".

Nauczyciel służy dziecku, kierując je ku tym przedmiotom z otoczenia, które odpowiadają jego potrzebom i etapom rozwojowym – nie uczy, lecz podąża za dzieckiem. Stając się autorytetem fachowym i osobistym rozbudza ciekawość poznawczą oraz motywację do dalszej edukacji.

Nauczyciela Montessoriańskiego cechuje dbałość o ład i porządek w przygotowanym otoczeniu, co przenosi się na harmonię życia wewnętrznego. Wykazuje aktywność, kiedy wprowadza dziecko w związki z otoczeniem, wycofuje się, kiedy relacja została już nawiązana. Okazuje szacunek dziecku wykonującemu pracę, nie przerywa mu i nie poprawia błędów, próbuje natomiast podsunąć rozwiązania, które dziecko już raz odrzuciło. Przestrzega granic swobody i uczy odpowiedzialności, korzystania z prawa do wolności respektując wolność innych.

W metodzie Marii Montessori cały proces nauczania skoncentrowany jest na dziecku, wzbudzaniu jego motywacji i szacunku do wolności i niezależności, ale z zachowaniem pewnych stałych reguł. Dzieci uczą się na drodze praktycznego działania, a nauczyciel im towarzyszy – przechodząc elastycznie z postawy aktywnej do pasywnej.

Bibliografia:

Miksza M.: „Zrozumieć Montessori”.
Kucha R.: „Maria Montessori – Droga do sukcesu”.
Jordan J.: „Pedagogika Marii Montessori”.
Jaszczuk U.: „Maria Montessori”.
Opracowanie:

mgr Anna Gryz – tyflopedagog